

educational establishments for teaching and research activities have been highlighted. The problem field and possible ways to enhance the quality and efficiency of teaching and research activities in German educational establishments in the context of pan-European tendencies have been considered.

The analyzed current trends and priority directions of improvement of teaching and research activities in Germany's higher education, allowed the author to conclude that, along with well-established university traditions, higher education in Germany strives for innovation, simultaneously enhancing the level of a teacher as a pedagogue and researcher. Among them: a variable approach; in the educational process - the focus on the latest achievements of science and innovation processes in practical activity sphere; introduction of innovative learning technologies; autonomy of universities; international integration; training of future professionals for the implementation of practical and teaching activities at a higher educational institution. Systemization and creative use of the achievements of Western colleagues will enable the determination of a coherent system of conditions necessary for their implementation in the national higher education sphere that will significantly increase the quality of teaching and research activities in Ukraine's higher education.

Keywords: higher school teacher; teaching activities; research activities; Germany's higher school.

Стаття надійшла до редакції: 22.02.2017

Прийнято до друку: 23.03.2017

УДК 37.088 (438)

Світлана Когут

ORCID iD 0000-0003-1276-6188

кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри загальної та соціальної педагогіки,
Вищий навчальний заклад «Український католицький університет»,
вул. Свенціцького, 17, 79011 м. Львів, Україна
s_kohut@ucu.edu.ua

ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АНАЛІЗ СТАНОВЛЕННЯ Й РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІКИ ПРАЦІ В РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА

В умовах творення єдиного освітнього простору, наявності різних наукових поглядів до формування змісту неперервної професійної освіти вагомим значення набуває «повернення до джерел» – вивчення особливостей розвитку педагогіки праці як теоретичної основи професійної освіти. У розвиток педагогіки праці саме польські науковці зробили значний теоретико-практичний внесок. Висвітлено історико-педагогічну складову дослідження становлення та розвитку педагогіки праці Польщі. Проаналізовано педагогічні погляди на працю знаних польських педагогів, науковців різних історичних періодів; зазначено гуманістичні засади праці, передумови становлення педагогіки праці як наукової субдисципліни.

Через призму змін у розумінні значущості педагогіки праці акцентовано на цінності результатів її досліджень не лише для польського середовища професійної освіти, а й для формування єдиного простору якісної професійної підготовки фахівців в умовах глобалізованого ринку праці.

Ключові слова: педагогіка праці; педагогічна субдисципліна; Польща.

Вступ. У другій половині ХХ ст. вчені Римського клубу (Club of Rome), неурядової громадської організації, розпочали дослідження проблем гуманізації суспільного виробництва й розвитку. Головними цілями діяльності клубу були такі: дати суспільству методіку, за допомогою якої можна було б науково аналізувати проблеми людства, пов'язані з фізичною обмеженістю ресурсів Землі, бурхливим ростом виробництва і споживання; застерегти людство щодо критичної ситуації, яка склалася у світі; визначити для суспільства заходи доцільного управління, досягнення «глобальної рівноваги» (Горбатенко В., 2012, с. 53). Дослідження членів клубу (Задорожний Г. В., Колупаєва І. В., 2009) ґрунтувалося

на усвідомленні того, що подальший поступальний розвиток людства стає неможливим із низки причин, котрі зумовлюють як кризу людини, так і кризу її взаємин з природою, що згодом переросли у системну глобальну кризу. Людина в той час вперше стикнулася з кількома проблемами глобального характеру, які були пов'язані з індустріальним способом виробництва і стали наслідками індустріального типу людської діяльності: забруднення навколишнього середовища, нерациональне використання природних ресурсів, зубожіння народів Півдня, міжнародне напруження та ін.

У 1977 році побачила світ монографія президента Римського клубу Ауреліо Печчеї «Людські

якості», у якій було обґрунтовано концепцію нового гуманізму. В основу концепції було покладено твердження, що подальший прогрес повільно вислизає з-під контролю людини і створює безліч труднощів. Було зазначено, що «корінь їх – у внутрішній кризі самої людини, її розладі з реально існуючим світом, – світом, що як ніколи раніше стрімко й радикально змінюється прямо на очах. І людина волею-неволею змушена визнати, що ключ до спасіння закладено у ній самій, у її власній внутрішній трансформації» (Печчеї А., 1985, с. 211). Новий гуманізм, на думку Ауреліо Печчеї, повинен характеризуватися почуттям глобальності, любов'ю до справедливості й нетерпінням насильства, повинен базуватися на розумінні того, що, по-перше, «у центрі... повинна стати цілісна людська особистість і її можливості», а розвиток залежить від головного надбання людини – її власних нереалізованих, невиявлених чи неправильно використовуваних можливостей; по-друге, на «єдності світу і цілісності людства в епоху глобальної людської імперії» (там само, с. 214).

Можемо констатувати, що з часу обґрунтованої Ауреліо Печчеї концепції нової гуманізації розвитку суспільства у наукових пошуках другої половини ХХ – початку ХХІ ст. дедалі частіше зосереджено увагу на людині. І щораз більше уваги приділяється соціальним, психологічним, педагогічним, моральним, аксіологічним та іншим детермінантам людської праці.

Особливістю нового тисячоліття є швидкі зміни майже в усіх сферах життя людини. Найбільше ці зміни відчутні у галузі освіти, а разом із нею і у науках про виховання, оскільки від них залежить навчання, виховання, розвиток і формування особистості, підготовка людини до праці для життя у світі, що перебуває у постійних змінах. Проблеми освіти у взаємозв'язку з професійною працею людини вивчає педагогіка праці.

Мета статті – на підставі проведеного аналізу польських історико-педагогічних джерел визначити передумови становлення й розвитку педагогіки праці Польщі.

Педагогіка праці на різних історико-педагогічних етапах. Зазвичай, коли заходить мова про відносини людина-праця, найчастіше вони асоціюються з поняттями ринку праці, робочих місць, працедавців, працівників тощо, тобто застосовується економічний підхід до їх пояснення і наповнення змістом. Особливістю польських науковців, дослідників педагогіки праці, є те, що вони на перше місце ставлять гуманістичні аспекти професійної праці – розуміння праці як невід'ємної життєвої цінності, ставлення людини до праці, виховання до праці, адаптація до праці тощо.

Економічний стан Польщі після Другої світової війни, виснажені людські ресурси, знищені матеріальні цінності – все це значною мірою формувало специфічне тло для започаткування

змін у політично-суспільному устрої, а також і професійній праці. Новим явищем у повоєнній Польщі «стала необхідність вчитися жити без роботи, незважаючи на необхідність належного розвитку людського потенціалу. Однак з'явилася також і необхідність піклуватися про роботу, повагу до неї через високу конкуренцію на ринку праці» (Wolk Z., 2006, s. 30).

Як зазначає Йоланта Кульпінська (Jolanta Kulpińska), гуманізація праці є гаслом, яке визначає глобальну суспільну ідеологію, надаючи праці особливого значення, визначаючи об'єднані цілі й цінності людської діяльності. Водночас гуманізація також визначає і низку конкретних концептуальних процедур, завданням яких є усунення особливо важких ускладнень у праці, раціоналізація праці, демократизація стосунків у праці (Kulpińska J., 1974, s. 5).

Очевидним є те, що на становлення системи професійної освіти Польщі, а згодом і на розвиток її теоретико-методологічної основи мав вплив соціально-економічний розвиток. Суспільство, яке відновлювало свою життєдіяльність після Другої світової війни, гостро відчувало потребу у фахівцях для різних галузей виробництва. Інтенсивна відбудова професійних закладів освіти, формування змісту професійної освіти, підготовка професійних педагогічних кадрів для професійних навчальних закладів свідчать про те, що післявоєнний період у Польщі (а саме 50-ті роки ХХ ст.) – це час формування нової системи професійної освіти.

Як зазначає Андрій Каплун, «польські теоретики розробляли філософію праці і свободи, теорії дидактичних систем, а практики – втілювали їх у діяльності створених ними недільних шкіл для робітничої молоді» (Каплун А. В., 2011, с. 15). Дослідник зазначає, що лише у середині ХХ ст. відбувається реорганізація освіти загалом і професійної зокрема під значним впливом нових філософських концепцій, які пропагують відкритість, готовність до постійного навчання і самовдосконалення (там само, с. 16).

Людська праця, виховання людини до праці і через працю, ставлення людини до праці (мотивація до праці, розвиток і формування умінь розв'язувати професійні завдання, вирішення завдань, пов'язаних з особистісним та професійним розвитком), зміст праці, значення праці для майбутнього людини – це невелика частина з проблематики досліджень педагогіки праці, педагогічної субдисципліни, яка почала інтенсивно розвиватися завдяки діяльності польських учених у другій половині ХХ ст.

Засновником, провідним фахівцем, розробником теоретико-методологічних засад педагогіки праці, фундатором наукової школи педагогіки праці був професор Тадеуш Вацлав Новацький (1913–2011) (Tadeusz Wacław Nowacki). Педагогіка праці Польщі – це дисципліна, що вивчає відносини людини і праці з метою підготовки людини до праці. Досліджує такі проблеми: виховання через працю,

політехнічне навчання, особистісне та професійне удосконалення працівників (Nowacki T. W., 2004, s. 174). У педагогічній енциклопедії подано доволі лаконічне тлумачення дефініції «педагогіка праці»: «це наукова дисципліна, яка охоплює цілість педагогічної проблематики, що виникає при зіткненні людини з працею» (Pomykało W. (red.), 1996, s. 565).

На таке сучасне розуміння праці й формування її в окрему педагогічну дисципліну польських учених мали вплив ідеї представників філософської течії утопізму – Томаса Мора, Томмазо Кампанелли, Френсіса Бекона, а згодом і Яна-Амоса Коменського. Томаса Мора вважають творцем ідеї виховання через працю. Відомий його постулат, аби молодь працювала у сільському господарстві, а лише згодом вибирала для себе інші професії (ремесла). Я.-А. Коменський вважав, що для активізації дитини, усунення нудьги варто залучати її до праці й таким чином розкривати захоплення і схильності (Wiatrowski Z., 2005, s. 23–24).

Хоча офіційне визнання педагогіка праці отримала на початку 70-х років, їй передувала практична діяльність значного кола науковців, практиків, які розвивали й наповнювали рефлексіями простір взаємозв'язку людини і праці. Цей етап і визначають як рефлексивний. Зазначимо, що на закладання підвалин педагогіки праці мали вплив ідеї представників філософської течії утопізму (Томаса Мора, Томмазо Кампанелли, Френсіса Бекона). Їхні рефлексії на тему вагомості праці для життя людини згодом у своїй діяльності розвивав Анджея-Фрич Моджевський. Його ім'ям названа Краківська академія – один з провідних приватних навчальних закладів сучасної Польщі.

До найбільш відомих польських постатей, які творили джерела педагогіки праці й мали безпосередній вплив на розвиток педагогіки праці, зачисляють Анджея Фрича Моджевського (Andrzeja Frycza Modrzewskiego), Станіслава Сташіцю (Stanisław Staszica), Стефана Чарновського (Stefan Czarnowski) та Тадеуша-Вацлава Новацького (Tadeusza Waclawa Nowackiego). Як зазначає Станіслав Качор, «ці люди походять з різних епох і з різних умови праці. Об'єднує їх, врешті-решт, ставлення до концепції поняття та значення праці в житті людини, а також зміст діяльності для теорії й практики галузі знань, відомої сьогодні як педагогіка праці» (Kaczor S., 2012, s. 15).

Діяльність Анджея Фрича Моджевського (Andrzeja Frycza Modrzewskiego, 1503–1572) була зорієнтована на творення візії справедливої й правової держави, рівність соціальних верств. Він був противником усіх воєн, прихильником примирення і спокою. Відомі такі його праці: «Про звичаї», «Про права», «Про війну», «Про костел», «Про школу». Перші три було видано в Кракові у 1551 р., дві наступні вийшли друком у Базелі у 1554 р., оскільки влада Костелу заборонила їх

видання у Польщі. Провідна думка книги «Про школу» така: праця і працьовитість мають бути основою всієї держави (Kaczor S., 2012, s. 15).

Неодноразово Анджея Фрич Моджевський акцентував на ролі людської праці. Він вважав, що до праці потрібно залучати дітей з раннього віку й систематично зосереджувати увагу на її результатах. Був прихильником прищеплення дітям любові й поваги до праці через навчання, відповідно до нахилів дитини до того чи іншого виду ремесла, що у майбутньому приведе до виконання праці успішно та із задоволенням. На його думку, такого ставлення до праці потрібно вчити усіх дітей, незалежно від походження і майнового стану. Анджея Фрича Моджевського називають одним з найважливіших попередників (прекурсорів) педагогіки праці (Fryczkowski E., 1981, s. 108).

Другий етап – інституційний. Це творення закладів професійної освіти й закладання основ для розвитку теоретичних засад педагогіки праці. Цей етап пов'язують із суспільною діяльністю Станіслава Сташіця. Саме Сташіц мав безпосередній вплив на організацію діяльності різних типів професійних закладів Польщі. Не дивно, що його іменем названо не один навчальний заклад Польщі, зокрема знана гірничо академія у Кракові. Наукова діяльність Войцеха Ястрембовського, Станіслава Бжожовського, Кароля Адамецького, Тадеуша Котарбінського мала значний вплив на закладання теоретичних підвалин розвитку педагогіки праці.

Станіслава Сташіцю (Stanisław Staszic, 1775–1826) називають «батьком польської професійної освіти». Він зініціював відкриття значної кількості елементарних шкіл, середніх та вищих, а також «недільних шкіл» і професійних (промислові, ремісничі і для рукоділля) (Szłapińska J., 2015, s. 158). До його найважливіших професійних досягнень відносять закладання підвалин Варшавської політехніки, Інституту агрономії і ветеринарії, Гірничої академії, Лікарських шкіл, Інституту глухонімих. Він був президентом Товариства приятелів науки. Знане його гасло: «Бути корисним народові» («Być narodowi użytecznym»). У працях «Коментарі над життям Яна Замойського» (Uwagi nad życiem Jana Zamoyskiego) та «Перестороги для Польщі» (Przestroga dla Polski) описав програму соціальних реформ. Відома його рефлексія, що першим обов'язком людини є праця. Тільки через працю стаєш корисним громадянином. Окрім дослідження геології польських земель, Станіслав Сташіц працював над розбудовою професійної освіти на різних рівнях. Вихованню молоді він надає вагомого значення, вважаючи, що для неї метою має бути добро Батьківщини, оскільки щастя суспільства вибудовується із залучення усіх його членів, а завершенням освіти має бути корисність громадянина країні (Kaczor S., Sarleja T. Z., 2011, s. 16–17).

Беручи до уваги суспільну й професійну діяльність Станіслава Сташиці, можна констатувати, що він започаткував інституційний розвиток професійної освіти у Польщі, який згодом, у поєднанні з попередніми рефлексіями відомих польських особистостей про вагомість праці в житті людини і виховання через працю, заклав ґрунтовні передумови творення у педагогічній науці субдисципліни «педагогіка праці».

Питання, які сьогодні належать до проблематики педагогіки праці, від часу Станіслава Сташиці вивчало чимало відомих польських діячів культури і освіти. Серед них – Войцех Ястрембовський (Wojciech Jastrzębowski), відома його книга «Зарис ергономії, або наука про працю» (Rys ergonomii, czyli nauki o pracy, 1857). Станіслав Бжозовський (Stanisław Brzozowski) увійшов у історію педагогіки праці як творець «філософії праці і свободи». Каролу Адамецькому (Karol Adamiecki) завдячують розробці теоретичних основ організації та управління. Тадеуш Котарбінський (Tadeusz Kotarbiński) започаткував розвиток праксеології, науки про ефективність людської діяльності (Wiatrowski Z., 2005, s. 25–26).

У міжвоєнний період вправним відстоювачем вагомості формування практичних навичок був Владислав Пжановський (Władysław Przanowski), діяльність якого відповідала ідеям Комісії народної освіти (Komisji Edukacji Narodowej) та Державного інституту ручної праці (Państwowego Instytutu Robót Ręcznych). Поділяли погляди і діяльність Владислава Пжановського Віктор Амбросевич (Wiktor Ambroziewicz), Стефан Руднянський (Stefan Rudniański), Владислав Спасовський (Władysław Spasowski), Генріх Ровід (Henryk Rowid) та інші, які пропагували виховання через працю і політехнічну освіту (Kwiatkowski S. M., 2007, s. 14).

Стефан Чарновський (Stefan Czarnowski, 1879–1937) – відомий історик, соціолог, праці якого, за словами Станіслава Качора (Kaczor S., 2012, s. 19), мало цитують. Вагомим у науковій діяльності Стефана Чарновського є те, що у своїх працях (Czarnowski S., 1956), досліджуючи чинники середовища культури, найважливішу роль він відводить праці. Автор трактує культуру як нагромадження матеріальних суспільних витворів і духовних (ідеальних). Такі цінності можуть творитися лише в умовах зорганізованої спільноти людей у формі співдіяльності, отже, через працю (Kaczor S., 2012, s. 19).

У післявоєнний період у творенні теоретичних засад педагогіки праці домінуюча роль належить Тадеушу Вацлаву Новацькому (Tadeusz Waclaw Nowacki, 1913–2011). Він у 1947 році опублікував працю «Професійна освіта в новій Польщі» (Szkolnictwo zawodowe w nowej Polsce), в якій подав програму освіти в широкому розумінні, зокрема й професійної освіти. У 1971 році Тадеуш Новацький опублікував працю «Основи професійної дидактики» (Podstawy dydaktyki zawodowej), яка

була не лише теоретично-практичним посібником, а виданням, в якому подано опрацьований широкий спектр проблем професійної освіти. Як зазначав згодом Зигмунт Вятровський, це була зріла теорія професійної освіти, яка стала відправним пунктом для нової педагогічної дисципліни – педагогіки праці (Wiatrowski Z., 2005, s. 27–29).

На думку Зигмунта Вятровського, на викристалізування педагогіки праці як педагогічної субдисципліни мали вплив такі суттєві обставини:

- з кінця XIX ст. доволі часто послуговування терміном «педагогіка праці» у західних країнах, особливо в Німеччині (Arbeitpädagogik);
- упродовж попередніх століть, особливо в епоху Відродження, трактування праці як важливого чинника виховання;
- наявність багатого спектра знань, впізнаваного через отримувачів освітніх послуг у країні та за її межами, з основ теорії професійної освіти, зокрема інтерпретованого Тадеушем Вацлавом Новацьким у праці «Основи професійної дидактики» (Wiatrowski Z., 2012, s. 73).

Для освіти Польщі початок 70-х років XX ст. був ознаменований кількома важливими подіями. За поданням Міністерства освіти і виховання Польщі було засновано кілька науково-дослідних інститутів – Інститут шкільних програм, Інститут освіти вчителів, Інститут у справах молоді та Інститут професійної освіти. «У вересні 1972 р. розпочав свою діяльність Інститут професійної освіти у Варшаві. Вже від початку свого існування почалася інтенсивна робота цілого інституту й співробітниками з цілої країни, яка мала привести до формування нової педагогічної субдисципліни – педагогіки праці, що тісно вбудована в структуру педагогічних наук і наук про працю. Остаточно Вчена рада Інституту на своєму першому засіданні постановила, що основою своєї діяльності визначає теоретичні засади педагогіки праці» (Wiatrowski Z., 2005, s. 29–38).

Цю дату беремо до уваги, визначаючи третій етап у становленні педагогіки праці – теоретико-методологічний. Це виокремлення педагогіки праці як педагогічної субдисципліни. Цей етап теоретичним змістом наповнює науковою діяльністю Тадеуш Вацлав Новацький. Вивчення й критичний аналіз його наукових праць, досліджень теоретико-методологічних засад педагогіки праці дадуть змогу, завдяки порівняльному контексту, осмислити реальний стан професійної освіти в Україні. Зокрема, через вивчення особливостей наукових досліджень педагогіки праці, міждисциплінарних зв'язків, вплив на зміст формальної і неформальної професійної освіти, практичної професійної діяльності.

Саме Тадеуш Вацлав Новацький був організатором і першим директором Інституту професійної освіти. Це був осередок формування й розвитку педагогічної думки, творення теоретичних засад педагогіки праці. Для широкого загалу науковців та

практиків професійної освіти діяльність інституту була впізнаваною за організацією й проведенням загальнопольського методологічного семінару з педагогіки праці. Згодом Тадеуш Вацлав Новацький зніціював творення бібліотеки професійної освіти, наукової серії видань «Бібліотека педагогіки праці».

Завдяки дослідженням Тадеуша Вацлава Новацького, а також його однодумців й послідовників, серед яких, зокрема, професори Зигмунт Вятровський і Станіслав Качор, було написано перші підручники з педагогіки праці, започатковано дослідження теоретичних й практичних аспектів виховання через працю, вивчення професійного навчання, професійної орієнтації, професійного консультування тощо.

Тадеуш Вацлав Новацький – автор понад 700 наукових, науково-практичних публікацій. Назвемо лише кілька з них, що визначили розвиток і становлення педагогіки праці у Польщі, а саме: «Виховання через працю» (Nowacki T., 1966), «Нариси з історії професійного навчання на початку дев'ятнадцятого століття» (Nowacki T., 1967), «З теорії професійного навчання та удосконалення» (Nowacki T., 1975).

У 80-ті роки Польщу охопила глибока суспільно-політична криза. Ліквідація колишнього державно-політичного устрою, порушення домінуючого типу раціональності, заперечення багатьох колишніх авторитетів, невизначеність суспільного життя, невпевненість щоденного існування – все це негативно впливало на виховання молоді. Відбувалося розхитування основ, посилюлися симптоми розгубленості у світі цінностей, досить активно поширювалося поле негативних явищ (Szymański M. S., 2003). До 1989 року система освіти ПНР виконувала ідеологічне замовлення, спрямоване на виховання людини, яка сповідувала б комуністичні цінності. З 1989 р. у Польщі постає завдання відійти від цих стандартів та орієнтуватися на інші, засновані на демократизмі, гуманізмі та взаємоповазі. Це було наслідком суттєвих змін у політичному устрої держави, а також нових викликів польському суспільству наприкінці 80-х років ХХ ст. (Bogaj A., Kwiatkowski S. M., Szymański M. J., 1988, s. 8).

Серед викликів визначали:

- цивілізаційний: зміна сучасного світу, глобалізація культури, освіти та науки, взаємовплив культур, народів і систем цінностей, а також необхідність прийняття міжнародних норм, орієнтації на сучасні проблеми світу та їх розуміння;
- кризу у польській системі освіти: фінансові проблеми, необхідність застосування новітніх педагогічних досягнень у навчанні;
- євроінтеграцію, яка ставила перед країнами-кандидатами конкретні завдання: передусім реформу професійних шкіл, охоплення 80% суспільства середньою освітою та збільшення до 30% кількості людей, які здобули вищу освіту (на

ці показники Польща вийшла на початку 2000-х років) (Bogaj A., 1997, s. 3).

За понад 40 років педагогіка праці у Республіці Польща розвинулася у самостійну педагогічну субдисципліну, обґрунтовану з позиції потреб педагогічної теорії і практики. Вона має чітке теоретико-методологічне підґрунтя, свій категоріальний апарат, є науковою основою педагогічної спеціальності «педагогіка праці». Педагогіка праці реалізує міждисциплінарні зв'язки з психологією праці, філософією та медициною праці, антропологією, політичними та економічними науками. Як наслідок – сьогодні педагогіка праці позиціонує себе як наука, як педагогічна субдисципліна і як сфера практичної діяльності.

У педагогічній енциклопедії ХХІ століття про педагогіку праці наведено таке тлумачення. По-перше, це наукова субдисципліна, предметом досліджень якої є праця людини, її багатоаспектні умови, соціальний і виховний вплив на особистість; важливе значення мають аспекти взаємозв'язків у площині людина-виховання-праця. Предмет педагогіки праці охоплює системи і предметно-змістові зв'язки, серед яких найвагоміше місце посідає проблема підготовки людини до професійної діяльності, а також проблема успішної та різнобічної ефективної участі людини у цій діяльності. По-друге, педагогіку праці потрібно розглядати і як педагогічну дисципліну, предметом зацікавленень якої є виховання через працю; загальнотехнічне навчання; професійна орієнтація, консультування і дорадництво; профільна освіта; професійне навчання і виховання; безперервне навчання працюючих та безробітних; освітні проблеми та проблеми гуманізації закладу праці (Wiatrowski Z., 2004, s. 197–198).

Оцінюючи науковий доробок професора Тадеуша Вацлава Новацького, академік Іван Зязюн пише, що «він один із перших у світі педагогів-дослідників побачив у перманентній освіті через усе життя пошук до цивілізаційних досягнень людського інтелекту і людської почуттєвості, що через різновиди досвіду сягають глибинних пластів творчого потенціалу Людини» (Зязюн І., 2010, с. 173-176).

Дослідження й аналіз завдань, які ставить перед собою сучасна педагогіка праці Польщі, є важливими з огляду розуміння сутності, значущості праці для кожної окремої людини й суспільства загалом в умовах ринкової економіки, оскільки педагогіка праці позиціонує себе як наука, що досліджує особливості навчання людини професії й формування професійно та соціально важливих рис особистості для різних галузей промисловості, сільського господарства та сфери послуг, їхніх професійних компетенцій відповідно до сучасних вимог ринкової економіки.

Системний аналіз становлення й розвитку педагогіки праці Польщі важливий також й тому, що теоретико-практичний досвід цієї

субдисципліни, результати наукових досліджень педагогіки праці мають безпосередній вплив на розробку моделі випускника вищого навчального закладу, в основі якої – формування загальних і професійних компетенцій задля самоадаптації, самовдосконалення й самореалізації людини у світі, що постійно змінюється.

Висновки. Отже, вивчення передумов становлення й розвитку педагогіки праці Польщі свідчить про те, що сучасне розуміння праці й формування її в окрему педагогічну субдисципліну розвивалося упродовж кількох тематичних етапів – від етапу рефлексій про вагомність праці до етапу

інституційної організації професійної освіти, а відтак постало питання про написання навчально-методичних матеріалів й підготовку кадрів для викладання у професійних закладах освіти.

Аналітичний огляд монографічних праць польських науковців з проблем професійної освіти, педагогіки праці засвідчує перспективність досліджень у цій науковій площині з огляду пошуку відповідей на запитання щодо змісту підготовки фахівця нового покоління, формування єдиного європейського простору професійної освіти, глобального ринку праці.

Література

1. Горбатенко В. Римський клуб і організація трансдисциплінарних проєктів з довгострокового прогнозування глобальних проблем / Володимир Горбатенко // Політичний менеджмент, 2012. – №3. – С. 52 – 64.
2. Задорожний Г. В. Людська діяльність: зміст і трансформація структури у сучасному господарському розвитку / Г. В. Задорожний, І. В. Колупаєва. – Харків : Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2009. – 158 с.
3. Зязюн І. Творчий доробок Тадеуша Новацького – гімн людині праці / Іван Зязюн // Новацький Т. В. Людська праця. Аналіз поняття / переклад з пол. Юлії Родик. – Львів : Літопис, 2010. – С. 173 – 176.
4. Каплун А. В. Розвиток систем підготовки кваліфікованих робітників у Болгарії і Польщі (кінець XIX - XX ст.) : автореферат дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / Андрій Володимирович Каплун ; Нац. акад. пед. наук України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. – К., 2011. – 42 с.
5. Печчеї А. Человеческие качества / Аурелио Печчеї. – М. : Прогресс, 1985. – 311 с.
6. Bogaj A. Realia i perspektywę reform oświatowych / Andrzej Bogaj. – Warszawa : Instytut Badań Edukacyjnych, 1997. – 290 s.
7. Czarnowski S. Dzieła / Stefan Zygmunt Czarnowski. – Warszawa, 1956. – Т. 1–4.
8. Edukacja w procesie przemian społecznych / pod. red. Andrzej Bogaj, Stefan M. Kwiatkowski, Mirosław J. Szymański. – Warszawa : Instytut Badań Edukacyjnych, 1998. – 219 s.
9. Kaczor S. Źródła i przyszłość pedagogiki pracy / Stanisław Kaczor // O pracy i pomocy społecznej z pedagogicznego punktu widzenia / pod redakcją naukową Franciszka Marka, Sławomira Śliwy. – Opole, 2012. – S. 15 – 23.
10. Kaczor S., Sarleja T. Z. Pedagogika pracy w Polsce: powstanie i rozwój / Stanisław Kaczor, Teresa Z. Sarleja // Порівняльна професійна педагогіка. – 2011. – №2, – С. 43 – 53.
11. Kulpińska J. Analiza zakładowych programów humanizacji pracy / Jolanta Kulpińska. – Warszawa, 1974.
12. Kwiatkowski S. M. Pedagogika pracy jako subdyscyplina pedagogiczna / S. M. Kwiatkowski // S. M. Kwiatkowski, A. Bogaj, B. Baraniak / Pedagogika pracy. – Warszawa : Wydawnictwo Akademickie i Profesjonalne, 2007. – S. 13 – 22.
13. Nowacki T. W. Leksykon pedagogiki pracy / Tadeusz Waclaw Nowacki. – Radom : Wyd. Wydawnictwo i Zakład Poligrafii Instytutu Technologii Eksploatacji, 2004. – 342 s.
14. Nowacki T. Wychowanie przez pracę. Wyd. 2 / Tadeusz Nowacki. – Warszawa : Nasza Księgarnia, 1966. – 296 s.
15. Nowacki T. Szkice z dziejów kształcenia zawodowego do początków XIX w. / Tadeusz Nowacki. – Warszawa : PWSZ, 1967.
16. Nowacki T. Z teorii kształcenia i doskonalenia zawodowego / Tadeusz Nowacki. – Warszawa : ZZDZ, 1975.
17. Pomykało W. Encyklopedia pedagogiczna / Wojciech Pomykało (red.). – Warszawa : Fundacja Innowacja, 1996. – 1014 s.
18. Szłapińska J. Współczesny kształt pedagogiki pracy w Polsce / Joanna Szłapińska // Studia Edukacyjne. – Poznań : Adam Mickiewicz University Press, 2015. – № 37. – S. 153 – 168, DOI: 10.14746/se.2015.37.10.
19. Szymański M. S. Kształcenie i doskonalenie zawodowe nauczycieli w Polsce – nowe wyzwania / Mirosław S. Szymański // Ruch pedagogiczny. – 2003. – S. 5 – 17.
20. Fryckowski E. U źródeł wychowania przez pracę w polskiej myśli społecznej i filozoficznej / Edmund Fryckowski E. [w:] Studia Pedagogiczne / red. Z. Wiatrowski. – Bydgoszcz : Wyższa Szkoła Pedagogiczna, 1981. – №8. – S. 99 – 118.
21. Wiatrowski Z. Podstawy pedagogiki pracy / Zygmunt Wiatrowski. – Bydgoszcz : Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, 2005. – 547 s.
22. Wiatrowski Z. Początki, rozwój i aktualny stan pedagogiki pracy w Polsce / Zygmunt Wiatrowski [w:] Pedagogika pracy – tradycja i wyzwania współczesności / red. S.M. Kwiatkowski. – Radom-Warszawa-Bydgoszcz, 2012.

23. Wiatrowski Z. [w:] Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku / red. nauk. i przewodn. kom. red. Tadeusz Pilch. – Warszawa : Wydawnictwo Akademickie «Zak», 2004. – Т. IV. – S. 197 – 198.

24. Wołk Z. Pedagogika pracy wobec zmian zachodzących w pracy zawodowej / Zdzisław Wołk // Problemy Profesjologii. – 2006. – №1. – S. 29– 43.

ИСТОРИКО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ СТАНОВЛЕНИЯ И РАЗВИТИЯ ПЕДАГОГИКИ ТРУДА В РЕСПУБЛИКЕ ПОЛЬША

Когут Светлана, кандидат педагогических наук, доцент, заведующая кафедрой общей и социальной педагогики, высшее учебное заведение «Украинский католический университет», ул. Свенцицкого 17, 79011 г. Львов, Украина, s_kohut@ucu.edu.ua

В условиях создания единого образовательного пространства, наличия различных научных подходов к формированию содержания непрерывного профессионального образования большое значение приобретает «возвращение к истокам» – изучение особенностей развития педагогики труда как теоретической основы профессионального образования. В развитие педагогики труда именно польские ученые внесли значительный теоретико-практический вклад. Освещена историко-педагогическая составляющая исследования становления и развития педагогики труда Польши. Проанализированы педагогические взгляды на труд известных польских педагогов, ученых разных исторических периодов, акцентируется на гуманистической основе труда, указаны предпосылки становления педагогики труда как научной субдисциплины. Через призму изменений в понимании значимости педагогики труда акцентировано на ценности результатов ее исследований не только для польского среды профессионального образования, но и для формирования единого пространства качественной профессиональной подготовки специалистов в условиях глобализирующегося рынка труда.

Ключевые слова: педагогика труда; педагогическая субдисциплина; Польша.

HISTORICAL AND PEDAGOGICAL ANALYSIS OF THE FORMATION AND DEVELOPMENT OF PEDAGOGY OF LABOR IN POLAND

Kohut Svitlana, PhD in Pedagogy, Assistant Professor, Head of the Department of General and Social Pedagogy, Higher Educational Institution «Ukrainian Catholic University», Svetsitskoho st., 17, 79011 Lviv, Ukraine, s_kohut@ucu.edu.ua

Under the conditions of unitary educational space creation, and different scientific views on the formation of continuous professional education “returning to sources” – studying peculiarities of the development of pedagogy of labor as a theoretical base of professional education – is of great significance. Polish scientists made a considerable theoretical and practical contribution into the development of pedagogy of labor. The author considers historical and pedagogical preconditions of the latter as a scientific sub discipline in Poland.

The author also analyzes pedagogical views of Polish pedagogues on labor, as well as the views of scientists of different historical periods who were creating sources of pedagogy of labor and had a direct influence on its basement creation and development. A special attention is paid to Tadeusz Waclaw Nowacki's scientific work, the founder of theoretical and methodological principles of pedagogy of labor.

It is mentioned in the conclusion that modern understanding of labor and its formation as a specific pedagogical sub discipline was developing during some thematic stages – from the stage of the reflection on labor value to the stage of the institutional organization of professional education. As a result the question of the methodic support of training professionals to teach in different professional institutions of education was raised. It is also stressed on the value of research results of pedagogy of labor in the light of changes in understanding its meaning not only for the Polish professional education environment but for the formation of a unitary educational space of qualified professionals' training under the conditions of globalized labor market.

Keywords: pedagogy of labor; pedagogical sub discipline; Poland.

Стаття надійшла до редакції 09.02.2017

Прийнято до друку 23.03.2017